

12. Прокіп Н. З. Опір українського населення репресивним діям влади СРСР під час голодомору 1932–1933 рр. / Н. З. Прокіп // Голод в Україні у першій половині ХХ століття : причини та наслідки (1921–1923, 1932–1933, 1946–1947) : Матеріали Міжнар. наук. конф. Київ, 20–21 листопада 2013 р. — К. : Б/в, 2013. — С. 125–130.

13. Радянське село. — 1932. — 30 травня.

14. Рудницький О. П. Голод 1932–1933 рр. в Україні у демографічному вимірі / О. П. Рудницький, А. Б. Савчук // Голод в Україні у першій половині ХХ століття : причини та наслідки (1921–1923, 1932–1933, 1946–1947) : Матеріали Міжнар. наук. конф. Київ, 20–21 листопада 2013 р. — К. : Б/в, 2013. — С. 281–288.

15. Трагедия советской деревни. Коллективизация и раскулачивание. Документы и материалы. 1927–1939 : В 5-ти т. — Т. 3. Конец 1930–1933 / Под ред. В. Данилова, Р. Маннинг, Л. Виолы. — М. : РОССПЭН, 2001. — 1008 с.

16. Фицпатрик Ш. Сталинские крестьяне. Социальная история Советской России в 30-е годы: деревня / Фицпатрик Ш. — М. : РОССПЭН, 2001. — 422 с.

17. Центральний державний архів вищих органів влади України (Далі — ЦДАВО України), ф. 8, оп. 15, спр. 48.

18. ЦДАВО України, ф. 559, оп. 1, спр. 2572.

19. Центральний державний архів громадських об'єднань України (Далі — ЦДАГО України), ф. 1, оп. 20, спр. 5329.

20. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 5361.

21. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 5365.

22. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 5366.

23. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 5372.

24. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 5373.

25. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 5401.

В. Ю. Печибориц

УДК: 94(4):930

КОНТРАВЕРСІЙНІ ТЕМИ В ІСТОРІЇ ШВЕЙЦАРСЬКОЇ КОНФЕДЕРАЦІЇ ПЕРІОДУ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (Історіографічний аналіз праць Незалежної комісії експертів Швейцарії — «Друга світова війна»)

Охарактеризовано причини створення та результати діяльності Незалежної комісії експертів Швейцарії — «Друга світова війна».

Ключові слова: незалежна комісія експертів; Друга світова війна; історіографічний аналіз; Швейцарська Конфедерація; проміжна доповідь; підсумковий звіт.

Приведена характеристика причин создания и результатов деятельности Независимой комиссии экспертов Швейцарии — «Вторая мировая война», произведен историографический анализ работ, изданной группой экспертов комиссии за период 1996–2002 гг.

Ключевые слова: независимая комиссия экспертов; Вторая мировая война; историографический анализ; Швейцарская Конфедерация; промежуточный доклад; итоговый отчет.

The article is concerned with description of the reasons for the creation and performance of the Independent Commission of Experts Switzerland — «The Second World War», presents a historiographical analysis of the works published by a group of experts of the Commission for the period 1996–2002.

The aim of the research is to expand the sources and historiographical base of history of international relations during the Second World War; to make historiographical analysis of investigations of the Independent Commission of Experts Switzerland — «The Second World War», issued for the period of operation of the commission in 1996–2002. It should be clarified that in modern Ukrainian historiography of this group work has not been considered.

Complete analysis of reports and records of the Commission reveals two common themes around which has focused the research work of the experts, namely foreign economic and humanitarian policy of the Swiss Confederation in the Second World War. Materials Commission will expand the base of historiographical research on international relations during the Second World War.

Keywords: independent commission of experts; Second World War; historiographical analysis; the Swiss Confederation; the interim report; the final report.

З 1980-х рр. керівництво держави ініціювало створення комісій з встановлення історичної істини або комісій з примирення. Можна навести такі приклади: Національна комісія з дослідження причин зникнення людей (Аргентина, 1983 р.), Бюро з документації та розслідування злочинів комунізму (Чехія, 1995 р.), Комісія з розслідування злочинів проти польського народу (Польща, 1998 р.), Національна комісія зі встановлення істини (Бразилія, 2011 р.), Комісія правди й примирення (Канада, 2008 р.) та багато інших. Мета цих комісій — дослідження та виявлення в минулому неправомірних дій уряду (або, залежно від обставин, недержавних суб'єктів) задля вирішення суспільних конфліктів. Вони надають докази проти історичного ревізйонізму, державного терору та інших злочинів і порушень прав людини. Часто подібні комісії критикуються через те, що виявлені злочини залишаються безкарними. Проте їх можливості в цьому відношенні залежать від повноважень, які надало їм керівництво держави, та не завжди можуть бути узгоджені з карним законодавством. В Україні в цьому напрямі діє створений 2006 р. Український інститут національної пам'яті.

Відповідно до постанови № 684 Кабінету міністрів України «Деякі питання Українського інституту національної пам'яті» від 12 листопада 2014 р.

поміж основних завдань Інституту вказано реалізацію державної політики з відновлення та збереження національної пам'яті українського народу через комплекс заходів для увічнення пам'яті учасників воєн, популяризація історії України, її видатних особистостей. Іншим завданням визначається подання Міністрові культури пропозицій щодо формування державної політики щодо відновлення та збереження національної пам'яті й свідомості громадян з урахуванням багатонаціонального складу населення та регіональних відмінностей України, зокрема щодо популяризації у світі ролі Українського народу в боротьбі проти тоталітаризму, відстоюванні прав та свобод людини, а також надання оцінки тоталітарним режимам ХХ ст. в Україні. Відповідно до покладених на нього завдань Інститут національної пам'яті серед іншого ініціює заходи щодо соціального захисту ветеранів Другої світової війни та учасників боротьби за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України в ХХ–ХХІ ст.

Мета дослідження — задля розширення джерельної та історіографічної бази історії міжнародних відносин періоду Другої світової війни зробити історіографічний аналіз праць Незалежної комісії експертів Швейцарії — «Друга Світова війна», виданих за період функціонування комісії в 1996–2002 рр. Необхідно також зазначити, що в сучасній українській історіографії ця група праць раніше не розглядалася.

Приводом для створення Незалежної комісії експертів Швейцарії — «Друга світова війна» став конфлікт між федеральною владою Швейцарії та впливовими єврейськими організаціями переважно зі США, що виник у середині 1990-х рр. і тривав майже 5 років. Як зазначає професор університету в Санкт-Галлені Петер Нобель, у ході цього конфлікту було опубліковано тисячі газетних статей, відбулося безліч парламентських слухань, утворено численні комітети й комісії, метою яких було пролити світло на поведінку Швейцарії в Другій світовій війні. Зокрема, слід було раз і назавжди відповісти на питання, що залишалось без відповіді протягом десятиліть, — про кошти жертв геноциду євреїв у часи Другої світової війни, що зберігались у швейцарських банках, а також про операції з золотом у той самий період між Швейцарським національним банком та Рейхсбанком Німеччини [13, с. 155].

На думку дослідника, для вирішення цього конфлікту необхідно було вирішити дві дуже різні історичні проблеми. Перша — проблема так званих неактивних рахунків — тісно пов'язана з принципом банківської таємниці, якого дотримувались швейцарські банки, його історією та формами його реалізації в ході Другої світової війни та після її завершення. Друга — така, що отримала войовничу назву проблеми награваного золота — пов'язана зі значно ширшим колом питань, які поставили під сумнів дея-

кі з міфів та легенд, якими так пишається Швейцарія, і які послугували приводом для надзвичайно болючого переосмислення історії країни, нехай не такого масштабного, але кардинального [13, с. 156].

До складу Незалежної комісії експертів Швейцарії — «Друга світова війна» в різний час входили: голова комісії — Жан-Франсуа Берж'є (Швейцарія), Владислав Бартошевський (Польща), Саул Фрідлендер (Ізраїль), Гарольд Джеймс (США), Хелен Янц (США), Георг Крайс (Швейцарія), Жак Пікар (Швейцарія), Якоб Таннер (Швейцарія), Даніель Тюрер (Швейцарія), Сибіл Мілтон (США), Жозеф Воям (Швейцарія), генеральний секретар Мірта Велті (Швейцарія) [12].

Опублікована 28 жовтня 1997 р. в *Neue Zürcher Zeitung* стаття «Дослідження між політичними та науковими стандартами. Методологічні основи експертної комісії Швейцарії — Друга світова війна» за авторством Жака Пікара визначала 6 напрямів досліджень [9].

1. Міжнародні відносини обміну, які включають швейцарську зовнішню політику в цілому й зовнішньоекономічну політику зокрема.

2. Історія фінансового сектора і його окремих галузей та суб'єктів (банків, страхових компаній, посередників, суб'єктів державного управління).

3. Сфера трансферів капіталу, пов'язаних з розвитком відносин з Німеччиною, Італією, Францією (Віші).

4. Комерційні та промислові підприємства, пов'язані з зовнішньоекономічною, військово-економічною політикою та політикою в зайнятості.

5. Політика стосовно біженців та іноземців у 1933–1952 рр.

6. Позиція центральної влади Швейцарії в післявоєнний період.

На думку автора статті, історіографічний аналіз праць Незалежної комісії експертів Швейцарії — «Друга світова війна» слід розпочати з проміжних звітів комісії, опублікованих у 1997–2000 рр., які представляють основні напрями досліджень комісії.

Першим результатом роботи комісії стала доповідь на конференції в Лондоні 2–4 грудня 1997 р. «Операції з золотом під час Другої світової війни: коментуючи статистичний огляд» [6]. У ній було досліджено такі теми як політика Тристоронньої комісії з повернення монетарного золота (TCG); роль центральних банків таких країн як Португалія, Іспанія й Румунія; золотовалютні операції між Росією, Німеччиною та Швейцарією у 1939–1941 рр. та між США, Німеччиною і Швейцарією до грудня 1941 р.; значення чорних ринків для національної та міжнародної торгівлі золотом; питання про користь обміну золотом на швейцарські франки для країн — учасниць війни.

Тему золотовалютних операцій Швейцарії продовжила робота, опублікована в травні 1998 р. «Швейцарія і операції з золотом у Другій

світовій війні: проміжна доповідь» [4]. У ній було представлено дослідження швейцарських економічних і торгівельних зобов'язань довоєнного періоду перед країнами — учасницями війни та політика Національного банку Швейцарії стосовно своїх партнерів із числа цих країн, зокрема Німеччини. Експерти комісії зробили висновок, за яким Швейцарія знала, що нацистська Німеччина торгувала награбованим золотом з 1941 р. та не мала зобов'язань щодо купівлі золота, як це подавалося пізніше в ході переговорів у Вашингтоні 1946 р. Також у підсумках дослідження було зазначено, що подальше вивчення проблеми постачання золота з Німеччини пов'язане з залученням експертів у правових питаннях.

У квітні 1999 р. колектив комісії подав коротку узагальнену версію доповіді авторів з вивчення золотовалютної торгівлі Швейцарської Конфедерації в період Другої світової війни, що отримала назву «Швейцарія і золото нацистів» [2].

У грудні 1999 р. група експертів з комісії по вивченню поведінки Швейцарії у Другій світовій війні надала відразу 5 доповідей, присвячених політиці Швейцарської Конфедерації стосовно біженців.

У першій з них — «Правові аспекти швейцарської політики стосовно біженців у Другій світовій війні» [10] — проведено аналіз нормативно-правових актів, що лежали в основі швейцарської політики щодо біженців у 1918–1945 рр., проаналізовано причини й наслідки зміни орієнтирів у швейцарській гуманітарній політиці в цей період.

Інша доповідь «Біженці як тема політичної комунікації в Швейцарії у 1938–1947 рр.» [7] — це аналіз суспільно-політичної комунікації в Швейцарії кінця 1930–1940-х рр. та уявлень тогочасного швейцарського суспільства про масовий потік біженців до їхньої країни. Автори зробили висновок, що проблема біженців порівняно з соціально-економічними питаннями внутрішньої політики, обороною і безпекою країни, проблемою інтеграції Соціал-демократичної партії до політичної системи Швейцарії, в тогочасній суспільній свідомості швейцарців була незначною. Втім, дослідники відзначають певні фази (після аншлюсу Австрії 1938 р., капітуляції Франції 1940 р., перед завершенням Другої світової війни 1945 р., тощо), коли проблема біженців викликала суперечності як між владою кантонів та федеральною владою, так і всередині громад, основи соціальної структури Швейцарії.

В роботі «Швейцарія і німецькі вимоги викупу в окупованій Голландії. Конфіскація майна, вільна торгівля, обмін. 1940–1945» [3] досліджено відносини між Швейцарією й Німеччиною стосовно євреїв та їхнього майна в окупованій гітлерівцями Голландії. Автори дослідження проаналізували позиції трьох основних гравців щодо німецьких претензій на майно

нідерландських євреїв — позицію німецького рейху і окупаційної адміністрації в Нідерландах, позицію Швейцарії та союзників (Великої Британії та США). Експерти характеризують також мотиви швейцарських посередників, як компаній так і фізичних осіб, що брали участь в операціях обміну, пов'язаних з єврейськими активами в Голландії й приходять до висновку, що вони визначались як намірами власної прибуткової співпраці з нацистською Німеччиною, так і гуманітарними зобов'язаннями.

Доповідь «Залізничні перевезення осіб через Швейцарію під час Другої світової війни» [8] — це дослідження двох питань: чи перевозились через територію Швейцарії депортовані євреї та чи був транзит італійської робочої сили до Німеччини. Автори зазначають, що в більшості випадків відомості про транзит полонених з Франції, Італії та Польщі побудовано на чутках, та наводять докази на користь того, що маршрути таких потягів переважно можуть бути встановлені, а тому можна довести, що швейцарську залізницю офіційно не використовували сили осі.

Остання з п'яти доповідей комісії 1999 р. — «Швейцарія і біженці часів націонал-соціалізму» [5] — постає аналізом гуманітарної традиції та політики Швейцарії стосовно біженців у 1930–1940 рр. Дослідники аналізують роль центральних органів виконавчої влади Швейцарської Конфедерації та виконавчих органів влади кантонів у вирішенні долі втікачів з окупованих гітлерівцями країн Європи, межі їхньої відповідальності. Автори наводять причини та наслідки закриття швейцарського кордону в серпні 1942 р. Окрім того, в роботі є характеристика умов перебування та становища в суспільстві як біженців з цивільного населення, так і інтернованих військовослужбовців.

У грудні 2000 р. колектив комісії подав останню з проміжних доповідей «Цигани, сінті та джені. Швейцарська політика стосовно циган в часи націонал-соціалізму» [11]. В ній дослідники роблять висновок, що з початку ХХ ст. Швейцарія — одна з небагатьох держав, які обмежили свободу пересування «Gypsy» в односторонньому порядку. Комісія не виявила будь-яких доказів, що швейцарська влада могла надавати циганам статус біженців і цим врятувати їх від нацистського геноциду. У висновках автори висловлюють думку, що після докладнішого вивчення проблеми з залученням архівів поліції кантонів Швейцарія має взяти на себе політичну відповідальність за ненадання допомоги жертвам нацистського геноциду.

В 2001–2002 рр. комісія Берж'є оприлюднила остаточні результати досліджень у 25 томах [12]. Їх зміст — це матеріали, які зібрав колектив експертів по всіх 6 напрямках досліджень, заявлених перед початком роботи. Окрім авторських висновків, роботи містять аналіз джерел зі швей-

царських і зарубіжних державних та приватних архівів, правові збірки. За словами самого авторського колективу, ці публікації утворюють унікальну відправну точку для глибокого вивчення, що стане основою ліквідації наслідків Другої світової війни та епохи націонал-соціалізму в Німеччині й за кордоном [12].

У томах 1–17 оприлюднено детальний аналіз та висновки дослідників стосовно поведінки Швейцарії в Другій світовій війні. Томи 18 та 19 присвячено дослідженням правотворчої діяльності Швейцарської Конфедерації в 1930–1940 х рр. та її аналізу. Окремі спеціальні додатки до досліджень містяться в 20–25 томах.

Крапкою в роботі Незалежної комісії експертів Швейцарії — «Друга світова війна» стало оприлюднення й подання на розгляд Федеральній раді 22 березня 2002 р. її підсумкового звіту «Швейцарія, націонал-соціалізм і Друга світова війна» [12].

В першому розділі (вступі) до підсумкового звіту показано, як у середині 1990-х рр. трактування ролі Швейцарії у Другій світовій війні стало суспільною проблемою, а також стан дослідження теми на сучасному етапі й визначення особливого статусу комісії, а саме надання їй 1996 р. особливих привілеїв у роботі з архівами від Федерального уряду. Розділ другий — це дослідження міжнародного й національного контексту історії Швейцарії в міжвоєнний період та період Другої світової війни. Третій розділ звіту присвячено політиці Швейцарії стосовно біженців. Колектив авторів критикує неточне трактування проблеми статистичних даних у попередніх дослідженнях та наголошує на не досить коректній поведінці швейцарської влади під час міжнародного обговорення теми на сучасному етапі. В четвертому розділі досліджено зовнішньоторговельні зв'язки швейцарських компаній, їхніх дочірніх підприємств та їхні операції з капіталом, переважно в зоні нацистського впливу. В п'ятому розділі описано предмет дослідження з юридичної погляду в контексті міжнародного права у торгівлі, переміщенні культурних цінностей та цінних паперів. Окрім того, тут наведено дослідження проблеми «неактивних рахунків», яке набуло надзвичайно широкого резонансу на міжнародних форумах. Шостий розділ присвячено праву власності на майно жертв нацистського геноциду в післявоєнний період, проаналізовано спроби вирішення проблеми в 1946 та 1962 рр. У сьомому розділі комісія підбиває підсумки та надає оцінку діям керівників у політиці, економіці, законодавстві Швейцарії стосовно невинно потерпілих від нацистського режиму, критично переосмислює історіографію теми періоду Холодної війни.

На завершення варто зазначити, що результати роботи Незалежної комісії експертів Швейцарії — «Друга світова війна» мали значні наслідки як для

змін у самосвідомості швейцарського суспільства, так і для формування іміджу Швейцарії в очах світового співтовариства. Фактично, комісія Берж'є поставила під сумнів традиційний образ Швейцарії як країни з давніми гуманістичними традиціями, і тим більше надала докази на користь звинувачень країни в причетності до Голокосту. Одну з причин такої поведінки швейцарців у воєнну епоху дослідники вбачали в їх надмірному прагматизмі, прагненні до збагачення. Положення підсумкового звіту комісії досі неоднозначно оцінюються як серед пересічних швейцарців так і серед науковців, що постійно породжує все нові й нові дискусії та дослідження.

Проаналізувавши історію створення та діяльності Незалежної комісії експертів Швейцарії — «Друга світова війна», а також провівши історіографічний аналіз опублікованих за період її роботи праць, можна зробити такі висновки. В середині 90 х рр. XX ст. Швейцарська Конфедерація досить оперативно й адекватно відреагувала на міжнародні звинувачення в невідповідності її політики під час Другої світової війни заявленому нейтральному статусу. Створена з ініціативи уряду комісія Берж'є провела надзвичайно серйозну роботу задля відновлення історичної справедливості щодо поведінки альпійської республіки в 1930–1940-х рр.

Проаналізувавши тематику доповідей і звітів комісії, можна виділити дві загальні теми, навколо яких зосереджувалась дослідницька робота комісії в 1996–2002 рр.: зовнішньоекономічна та гуманітарна політика Швейцарської Конфедерації в Другій світовій війні. Введення до наукового обігу матеріалів, які опублікувала міжнародна комісія експертів, що включають джерела та авторські висновки з вивчення соціально-економічної новітньої історії Швейцарії, дасть змогу розширити історіографічну базу досліджень з міжнародних відносин доби Другої світової війни.

1. Die Schweiz, der Nationalsozialismus und der Zweite Weltkrieg. Schlussbericht / [Hrsg. J-F. Bergier]. — Zürich : Pendo, 2002. — 619 S. : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uek.ch/de/schlussbericht/synthese/uekd.pdf>

2. Die Schweiz und das Nazigold. Kurzversion des Zwischenberichts der Unabhängigen Expertenkommission Schweiz — Zweiter Weltkrieg / [Hrsg. J-F. Bergier]. — Bern, 1999. — 25 S. : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.uek.ch/de/publikationen1997-2000/nazigold_kurzversion.pdf

3. Die Schweiz und die deutschen Lösegelderpressungen in den besetzten Niederlanden. Vermögensentziehung, Freikauf, Austausch. 1940–1945. Beiheft zum Bericht Die Schweiz und die Flüchtlinge zur Zeit des Nationalsozialismus / [Hrsg. J-F. Bergier]. — Bern, 1999. — 199 S. : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uek.ch/de/publikationen1997-2000/loesegeld.pdf>

4. Die Schweiz und die Goldtransaktionen im Zweiten Weltkrieg. Zwischenbericht / [Hrsg. J-F. Bergier]. — Bern, 1998. — 286 S. : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uek.ch/de/publikationen1997-2000/gold.pdf>

5. Die Schweiz und die Flüchtlinge zur Zeit des Nationalsozialismus / [Hrsg. J-F. Bergier]. — Bern, 1999. — 361 S. : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uek.ch/de/publikationen1997-2000/fberd.pdf>

6. Goldtransaktionen im Zweiten Weltkrieg: Kommentierte ststistische Übersicht. Ein Beitrag zur Goldkonferenz in London, 2–4 Dezember 1997 / [Hrsg. J-F. Bergier]. — Bern, 1997. — 27 S. : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uek.ch/de/publikationen1997-2000/goldtransaktion.pdf>

7. Flüchtlinge als Thema der öffentlichen politischen Kommunikation in der Schweiz 1938–1947. Beiheft zum Bericht Die Schweiz und die Flüchtlinge zur Zeit des Nationalsozialismus / [Hrsg. J-F. Bergier]. — Bern, 1999. — 195 S. : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uek.ch/de/publikationen1997-2000/polkom.pdf>

8. Le transit ferroviaire de personnes à travers la Suisse pendant la Seconde Guerre Mondiale Annexe au rapport sur la Suisse et les réfugiés à l'époque du national-socialisme / [Hrsg. J-F. Bergier]. — Bern, 1999. — 35 S. : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uek.ch/de/publikationen1997-2000/transit.pdf>

9. Picard J. Forschung zwischen politischem und wissenschaftlichem Anspruch. Methodologische Grundlagen der Expertenkommission Schweiz — Zweiter Weltkrieg / J. Picard // NZZ. — 28. Oktober 1997. — Nr. 250. — S. 16 : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uek.ch/de/index.htm>

10. Rechtliche Aspekte der schweizerischen Flüchtlingspolitik im Zweiten Weltkrieg. Beiheft zum Bericht Die Schweiz und die Flüchtlinge zur Zeit des Nationalsozialismus / [Hrsg. J-F. Bergier]. — Bern, 1999. — 188 S. : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uek.ch/de/publikationen1997-2000/recht.pdf>

11. Roma, Sinti und Jenische. Schweizerische Zigeuerpolitik zur Zeit des Nationalsozialismus. Beiheft zum Bericht Die Schweiz und die Flüchtlinge zur Zeit des Nationalsozialismus / [Hrsg. J-F. Bergier]. — Bern, 2000. — 102 S. : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uek.ch/de/publikationen1997-2000/romasint.pdf>

12. Unabhängige Expertenkommission Schweiz — Zweiter Weltkrieg (UEK) : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.uek.ch/de/index.htm>

13. Нобель П. Швейцарское финансовое право и международные стандарты: [пер. с англ.] / Нобель П. — Wolters Kluwer Russia, 2007. — 1095 с.

О. В. Махно

УДК: 070(09)«1985/1991»

ІНФОРМАЦІЙНА ПРИСУТНІСТЬ УРСР У СВІТІ В ДОБУ ПЕРЕБУДОВИ (1985–1990 рр.)

У статті аналізуються зміни державної інформаційної політики за доби Перебудови і Гласності, з'ясовуються особливості інформаційної присутності України в світі.

Ключові слова: перебудова; УРСР; інформаційна політика; інформаційна присутність.

В статье анализируются изменения государственной информационной политики в период Перестройки и Гласности, выясняются особенности